

اکوسیستی

تبیین اصل پایداری

در طراحی شهری

مؤلفان:

فیلین گفرون، گوهر یسمنز و فرنز اسکالا

مترجمان:

رضا بصیری مزدهی

حمیده فرهنگدیان

نشر شهر

۱۳۹۲

عنوان و نام پدیدآورنده	اکوسیستمی تبیین اصل پایداری در طراحی شهری / مؤلفان: فیلیپ گفرون، گو هویسمنز، فرانس اسکالا؛ مترجمان: رضا بصیری مژدهی، حمیده فرهنگدیان.
مشخصات نشر	تهران: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، مؤسسه نشر شهر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۳۲۴ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۳۸-۷۱۶-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Ecocty 1. A better place to live, 2005.
یادداشت	کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان «بوم‌شهر» با ترجمه تقیسه مرصوصی توسط نشر هفتاد و سال ۱۳۹۰ ترجمه و منتشر شده است.
یادداشت	کتابنامه.
عنوان دیگر	بوم‌شهر.
موضوع	بوم‌شناسی شهری (جامعه‌شناسی)
موضوع	شهرسازی - جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	توسعه پایدار شهری
شناسه آفروده	گافرون، پی. و ویراستار
شناسه آفروده	Gaffron, P.
شناسه آفروده	هویسمانس، گی. ویراستار
شناسه آفروده	Huismans, Gé
شناسه آفروده	اسکالا، فرانسیس، ۱۹۲۱ م. ویراستار
شناسه آفروده	Skala, Franz
شناسه آفروده	بصیری مژدهی، رضا، ۱۳۵۹ م. مترجم
شناسه آفروده	فرهنگدیان، حمیده، ۱۳۶۱ م. مترجم
شناسه آفروده	مؤسسه نشر شهر
رده‌بندی کنگره	HT ۲۴۱/۸ ب ۱۳۹۲
رده‌بندی دیویی	۳۰۷.۷۶
شماره کتاب‌شناسی ملی	۳۲۴۰۱۲۴

مؤسسه نشر شهر
سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران

اکوسیستمی

تبیین اصل پایداری در طراحی شهری

مؤلفان: فیلیپ گفرون، گو هویسمنز و فرانسیس اسکالا

مترجمان: رضا بصیری مژدهی، حمیده فرهنگدیان

ناشر: مؤسسه نشر شهر

نوبت و تاریخ چاپ: اول - ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

آماده‌سازی و چاپ: مؤسسه نشر شهر

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۸-۷۱۶-۸

بها: ۱۰۰/۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. ©

Printed in Iran.

نشانی ناشر: تهران، بلوار آفریقا، نرسیده به میدان آرژانتین، رویروی پارک‌سوار بیهقی، شماره ۶.

مؤسسه نشر شهر تلفن: ۸۸۱۹۳۳۰۱-۲ ۸۸۱۹۳۳۰۴-۶

فروشگاه مرکزی: ضلع شمالی میدان فلسطین، شماره ۹ تلفن: ۸۸۹۵۲۵۳۴

www.shahrpress.ir

مرکز چاپ: ۸۸۴۲۱۹۰۶

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۱۱
.....	مقدمه مترجمان	۱۳

بخش اول: مکانی بهتر برای زندگی

فصل اول: مقدمه و تعاریف

.....	۱-۱. مقدمه	۱۷
.....	۲-۱. تعاریف	۲۵
.....	۱-۲-۱. توسعه پایدار	۲۵
.....	۲-۲-۱. تحرک / جابه‌جایی و دسترسی پایدار	۲۷
.....	۳-۲-۱. اکوسیستمی	۲۹

فصل دوم: اهداف عملیاتی اکوسیستمی

.....	۱-۲. اهداف کلان اکوسیستمی	۳۲
.....	۲-۲. چشم‌انداز اکوسیستمی	۳۲
.....	۱-۲-۲. مفاهیم برنامه‌ریزی شهری دخیل در چشم‌انداز اکوسیستمی	۳۲
.....	۲-۲-۲. مشخصه‌های بارز یک اکوسیستمی	۳۸
.....	۳-۲. مؤلفه‌های برنامه‌ریزی و توسعه اکوسیستمی	۴۱
.....	۴-۲. اهداف عملیاتی اکوسیستمی	۴۳
.....	۱-۴-۲. اهداف عملیاتی متناسب با زمینه [منطقه‌ای و شهری]	۴۳
.....	۲-۴-۲. اهداف عملیاتی متناسب با ساختار شهری	۴۷
.....	۳-۴-۲. اهداف عملیاتی متناسب با حمل‌ونقل	۵۵
.....	۴-۴-۲. اهداف عملیاتی متناسب با جریان گردش انرژی و مواد اولیه	۶۲
.....	۵-۴-۲. اهداف عملیاتی متناسب با جنبه‌های اجتماعی - اقتصادی	۶۹

فصل سوم: فرایند برنامه‌ریزی یک اکوسیستمی

- ۱-۳. توسعه شهری به مثابه یک فرایند سیکلیک و چرخه‌ای ۷۷
- ۲-۳. خلق یک اکوسیستمی: یک رویکرد منسجم و یکپارچه به برنامه‌ریزی ۷۹
- ۳-۳. خلق یک اکوسیستمی: مشارکت ۸۱
- ۴-۳. خلق یک اکوسیستمی: پایش و ارزیابی ۸۴

فصل چهارم: موارد مطالعاتی: ایده‌هایی برای سکونتگاه‌های الگو

- ۱-۴. اکوسیستمی بدایشل ۸۸
- ۱-۴. ۱-۱. اطلاعات کلی ۸۸
- ۲-۴. ۲-۱. توصیف پروژه ۸۹
- ۳-۴. ۳-۱. خروجی‌های پروژه - مؤلفه‌های کلیدی ۹۹
- ۲-۴. ۲-۲. اکوسیستمی بارسلون - ترسیمات نوا ۱۰۰
- ۱-۴. ۱-۲. اطلاعات کلی ۱۰۰
- ۲-۴. ۲-۲. توصیف پروژه ۱۰۱
- ۳-۴. ۳-۲. خروجی‌های پروژه - مؤلفه‌های کلیدی ۱۰۸
- ۳-۴. ۳-۳. اکوسیستمی گیور ۱۱۰
- ۱-۴. ۱-۳. اطلاعات کلی ۱۱۰
- ۲-۴. ۲-۳. توصیف پروژه ۱۱۱
- ۴-۴. ۴-۳. اکوسیستمی تمپیر - وورس ۱۱۹
- ۱-۴. ۱-۴. اطلاعات کلی ۱۱۹
- ۲-۴. ۲-۴. توصیف طرح ۱۱۹
- ۳-۴. ۳-۴. خروجی‌های طرح - مؤلفه‌های کلیدی ۱۲۹
- ۵-۴. ۵-۳. اکوسیستمی ترناوا ۱۳۰
- ۱-۴. ۱-۵. اطلاعات کلی ۱۳۰
- ۲-۴. ۲-۵. توصیف طرح ۱۳۱
- ۳-۴. ۳-۵. خروجی‌های طرح - مؤلفه‌های کلیدی ۱۳۹
- ۶-۴. ۶-۳. اکوسیستمی توینگن - درندینگن ۱۴۰
- ۱-۴. ۱-۶. اطلاعات کلی ۱۴۰
- ۲-۴. ۲-۶. توصیف طرح ۱۴۱
- ۳-۴. ۳-۶. خروجی‌های طرح - مؤلفه‌های کلیدی ۱۴۷
- ۷-۴. ۷-۳. اکوسیستمی اومیرتاید ۱۵۰
- ۱-۴. ۱-۷. اطلاعات کلی ۱۵۰

۱۵۱	۲-۷-۴. توصیف طرح
۱۶۰	۳-۷-۴. خروجی های طرح - مؤلفه های کلیدی

فصل پنجم: نتایج پروژه اکوسیستی: آنچه آموختیم

۱۶۱	۵-۱. اکوسیستی ها به مثابه مکانی بهتر برای زندگی - چشم اندازها و چالش ها
۱۶۴	۵-۲. پیش ارزیابی کانسپت سایت های ۷ گانه اکوسیستی
۱۶۴	۵-۲-۱. ارزیابی پیش از اجرا
۱۶۵	۵-۲-۲. ابزارهای ارزیابی
۱۶۷	۵-۲-۳. نتایج ارزیابی
۱۷۱	۵-۳. نتایج بخشی
۱۷۱	۵-۳-۱. برنامه ریزی شهری
۱۷۳	۵-۳-۲. حمل و نقل
۱۷۵	۵-۳-۳. انرژی
۱۷۶	۵-۳-۴. جریان گردش مواد و مصالح
۱۷۷	۵-۳-۵. جنبه های اجتماعی - اقتصادی
۱۷۹	۵-۴. موانع پیش روی توسعه شهری پایدار و عوامل موفقیت در این راه
۱۸۰	۵-۴-۱. موانع پیش روی توسعه شهری پایدار
۱۸۳	۵-۴-۲. عوامل موفقیت توسعه شهری پایدار
۱۸۵	منابع و مآخذ بخش اول

بخش دوم: نحوه تحقق یاد اکوسیستی

فصل اول: مقدمه

۱۹۳	۱-۱. هدف از بخش دوم
۱۹۴	۲-۱. پایداری و اهداف عملیاتی اکوسیستی
۱۹۷	۳-۱. چشم انداز اکوسیستی
۱۹۹	۴-۱. موارد مطالعاتی اکوسیستی
۲۰۱	۵-۱. نحوه استفاده از بخش دوم کتاب

فصل دوم: منافع و تجارب اکوسیستی

۲۰۳	۱-۲. منافع
۲۰۴	۲-۱-۱. منافع مرتبط با زیست پذیری
۲۰۶	۲-۱-۲. منافع مرتبط با هزینه ها

- ۲۰۸..... ۳-۱-۲. منافع مرتبط با محیط زیست
- ۲۰۹..... ۴-۱-۲. اهمیت تفکر درباره حمل و نقل
- ۲۱۱..... ۲-۲. تجارب حاصل از برنامه ریزی یک اکوسیستی
- ۲۱۳..... ۱-۲-۲. موانع پیش روی توسعه شهری پایدار و عوامل موفقیت در این راه
- ۲۱۳..... ۲-۲-۲. برنامه ریزی به مثابه یک فرایند یادگیری

فصل سوم: رهنمودها و ضوابط

- ۲۱۸..... ۱-۳. راهبردهای عام برنامه ریزی برای نیل به سوی پایداری شهری
- ۲۱۸..... ۱-۱-۳. جریانات، مرزها، و مدل برنامه ریزی سازگار با محیط
- ۲۲۱..... ۲-۱-۳. یک راهبرد سه مرحله ای
- ۲۲۲..... ۳-۱-۳. مشارکت اجتماعی
- ۲۲۴..... ۲-۳. ضوابط و رهنمودهایی برای برنامه ریزی اکوسیستی در مقیاس نواحی شهری
- ۲۲۵..... ۱-۲-۳. ساختار شهری
- ۲۳۳..... ۲-۲-۳. حمل و نقل
- ۲۴۴..... ۳-۲-۳. مباحث اجتماعی - اقتصادی

فصل چهارم: تکنیک های برنامه ریزی اکوسیستی

- ۲۵۰..... ۱-۴. مبانی و قواعد بنیادین اکوسیستی
- ۲۵۴..... ۲-۴. سایر تکنیک های اولیه
- ۲۵۴..... ۱-۲-۴. شیوه پیشنهاد کردن منافع زیست محیطی
- ۲۵۵..... ۲-۲-۴. کارگاه های سناریوسازی
- ۲۵۶..... ۳-۴. تکنیک های برنامه ریزی یکپارچه
- ۲۵۶..... ۱-۳-۴. تیم برنامه ریزی متشکل از رشته ها و تخصص های مختلف
- ۲۵۷..... ۲-۳-۴. فرایند تکرار شونده
- ۲۵۸..... ۳-۳-۴. طراحی پایین به بالا
- ۲۵۸..... ۴-۴. تکنیک های بهینه سازی
- ۲۵۹..... ۱-۴-۴. تکنیک روی هم گذاری
- ۲۶۰..... ۲-۴-۴. برنامه ریزی با سناریوها
- ۲۶۰..... ۵-۴. تکنیک های مشارکت
- ۲۶۲..... ۱-۵-۴. کمیته محلی
- ۲۶۲..... ۲-۵-۴. رخدادهای برنامه ریزی مشارکتی
- ۲۶۵..... ۳-۵-۴. ابزارهای جمعی اطلاعات رسانی یا جمع آوری اطلاعات
- ۲۶۵..... ۶-۴. راهبرد مشاوره

فصل پنجم: ابزارهای برنامه‌ریزی اکوسیستی

۲۶۹	۱-۵. ابزارهای مورد استفاده در پروژه اکوسیستی
۲۶۹	۱-۱-۵. کارکرد حمل‌ونقل محلی - LTP
۲۷۰	۲-۱-۵. ابزار شبکه
۲۷۱	۳-۱-۵. سیرکولاسیون مرتبط با انرژی و زیست اقلیم و ابزارهای شبیه‌سازی
۲۷۳	۲-۵. ابزارهای شکل گرفته در خلال پروژه اکوسیستی
۲۷۴	۱-۲-۵. فهرست اهداف عملیاتی اکوسیستی و اقدامات مرتبط با آنها
۳۰۰	۱-۲-۵. اکوسیستی - تصویرسازی روابط متقابل
۳۰۳	۲-۲-۵. اکوسیستی - فهرست خودارزیابی
۳۰۶	۴-۲-۵. اکوسیستی - طرح ارزیابی

فصل ششم: جمع‌بندی

۳۱۹	منابع و مآخذ برای مطالعه بیشتر
۳۲۳	منابع و مآخذ بخش دوم کتاب

www.ketab.ir

سخن ناشر

رویکردهای متفاوتی به مقوله توسعه شهری پایدار وجود دارد که برخی از آنها بر بهبود سکونت‌گاه‌های موجود به صورت تدریجی و بعضی دیگر بر شکل‌گیری راهکارهای جدید تمرکز دارند.

اکوسیستی با تأکید ویژه بر مؤلفه‌های اکولوژیکی، نگاهی دقیق به توسعه پایدار در حوزه‌های مهم شهری دارد به همین دلیل چالش‌های توسعه شهری با توجه به اندازه یک سکونت‌گاه متفاوت‌اند. هدف اصلی یک اکوسیستی کاهش آلودگی شهری و ازدحام ترافیکی و تضمین ایمنی ساکنان است.

به طور کلی ایده اکوسیستی، همسازی و موازنه کامل با طبیعت است که باید از طریق الگوهای سکونتی که دغدغه آن‌ها حفظ و نگهداری فضا است، محقق شود. یک اکوسیستی در کنار داشتن فضاهای عمومی طراحی شده و جذاب و یکپارچگی و پیوند حوزه‌های سبز و عناصر میراث فرهنگی در جهت خلق محیطی متنوع باید مکانی جذاب برای زندگی و کار باشد. چنین ساختارهای پایدار و قابل زیستی به سلامت، ایمنی و رفاه ساکنان شهرها کمک نموده و حمایت و همراهی آن‌ها را در توسعه شهری در پی خواهد داشت.

کسانی که در مجاورت یک اکوسیستی زندگی می‌کنند، خیلی کم تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند و غالباً به شیوه زندگی‌شان طبق روال همیشه ادامه می‌دهند. برخلاف شهرهای

جدید انتظار می‌رود در اکوسیستی آسیب و اختلال ناشی از ترافیک خودرو زیاد نباشد؛ با این حال ممکن است بعضی از آثار منفی در مرحله ساخت مانند سروصدا و ترافیک ناشی از ساخت و ساز برای محیط اطراف آزاردهنده باشد، اما پس از انجام کارها ساکنان یک اکوسیستی مطلع‌اند که دیگر با ترافیک خودروها مواجه نخواهند شد.

مؤسسه نشر شهر به عنوان ناشر فعال در زمینه چاپ و انتشار کتاب‌هایی با موضوعات مطالعات شهری کوشیده است با تولید و چاپ این کتاب، چشم‌اندازی از یک شهر پایدار و قابل سکونت را برای خوانندگان به تصویر بکشد که در آن به آسایش شهروندان و کاهش دغدغه‌ها و مشکلات ناشی از زندگی مدرن شهری توجه خاص شده است.

کتاب حاضر در دو بخش با عنوان مکانی بهتر برای زندگی و نحوه تحقق یک اکوسیستی سعی دارد خوانندگان را برای داشتن شهری بهتر برای داشتن آسایش بیشتر و به‌طور کلی بهره‌مندی از یک سکونت‌گاه انسانی آشنا سازد و با بهبود وضع حمل‌ونقل در زندگی شهری و کاهش استفاده از انرژی‌های زمین و توسعه جنبه‌های اجتماعی و اقتصادی کمترین اختلال را در محیط طبیعی زندگی انسان‌ها ایجاد نماید.

مؤسسه نشر شهر

مقدمه مترجمان

الگوی کالبدی توسعه شهر در دوران پسا صنعتی و معضلات زیست محیطی و نیز اجتماعی و اقتصادی منتج از آن، از مهم ترین دغدغه های دهه های اخیر در میان متخصصان و حرفه ماندان مسائل شهری بوده است. از حدود دهه ۱۹۸۰، متفکران شهری برای رفع مسأله گسترش لجام گسیخته شهرها و تزریق فرهنگ شهروندی به شهرنشینان، مفهوم توسعه پایدار شهری را مطرح نمودند که اساس و شالوده آن، محافظت از محیط زیست و حفظ و ارتقاء مولفه های اجتماعی، فرهنگی و تاریخی با توجه اکید به نیازهای نسل های آینده بود. رسالت اصلی این مفهوم جدید، ممانعت از رشد الگوهای تولید، توزیع و مصرف ناسازگار با طبیعت است؛ الگویی که به مصرف بی رویه منابع و تخریب محیط زیست می انجامد.

توسعه شهری پایدار تنها آن گونه از فرایند توسعه را تصدیق می کند که به بهبود کیفیت زندگی در حد ظرفیت پذیرش نظام های پشتیبان حیات منجر می شود. از این رو، الگوواره جدید توسعه پایدار، با تمرکز بر حساسیت های زیست محیطی و بوم شناختی شکل گرفت. البته به تدریج، افزون بر بُعد محیطی، ابعاد اجتماعی - اقتصادی نیز مورد توجه قرار گرفتند؛ به گونه ای که توزیع متوازن منابع کمیاب به همراه رشدی محدود، در حد ظرفیت پذیرش محیط صورت گیرد و عدالت اجتماعی و پایداری اقتصادی در پیوند با تعادل بوم شناسانه شهری هدف غایی چنین تفکری است.

با ذکر این مقدمه باید اذعان نمود که غالب توسعه های شهری ایران در سالیان اخیر فاقد چنین نگرشی بوده اند؛ هر چند با رواج تهیه چارچوب هایی همچون EIA (ارزیابی

اثرات زیست محیطی)^۱ و SIA (ارزیابی اثرات اجتماعی)^۲ در طرح‌های توسعه شهری جدید، گام‌هایی در جهت تحقق اهداف توسعه شهری پایدار برداشته شده است، اما با این وجود تا نهادینه شدن رهیافت پایداری در طرح‌های توسعه شهری ایران و عملیاتی کردن ایده‌های نظری چنین تفکری، هنوز راهی طولانی در پیش است.

کتاب حاضر که خروجی یک تحقیق جامع در خصوص توسعه بوم‌شناسانه شهرها است، هر چند برای یک بستر اروپایی با اقتضائات مکانی و جغرافیایی خاص خود تهیه شده است، اما بی‌تردید شیوه به کار رفته و راهبردها و سیاست‌های ارائه‌شده در آن، می‌توانند به شرط بومی‌سازی در هر اقلیم جغرافیایی، مفید و اثربخش باشند. سازماندهی مطالب این کتاب در دو بخش انجام شده است. بخش نخست کتاب به تعاریف بنیادین و فرایند برنامه‌ریزی یک اکوسیستمی می‌پردازد و موارد مطالعاتی هفتگانه‌ای را مطرح می‌سازد و بخش دوم به نحوه تحقق‌پذیری و رهنمودها و ضوابط لازم در این راه اشاره می‌کند.

نکته شایان ذکر آنکه در ترجمه این کتاب، تلاشی حداکثری برای برگردان صحیح و تخصصی واژگان صورت گرفته و سعی شده تا جان کلام به شکلی درست منتقل شود. با این حال، مترجمان ادعایی مبنی بر تمام و کمال بودن آن ندارند و انتقادات و پیشنهادات همه مخاطبان عزیز را با فراغ بال می‌پذیرند. امید است که تلاش انجام شده، گامی هر چند کوچک در راستای توجه بیشتر به پایداری و سلامت شهرهای ما و افزایش کیفیت زندگی در آنها باشد و در عین حال، راهمایی مفید و اثربخش برای تمام افرادی که به‌نوعی با مسائل شهری در ارتباط‌اند، فراهم آورد.

رضا بهیری مذهبی

حمید، فرهنگیان

1. Environmental Impact Assessment

2. Social Impact Assessment